

Βασίλειος Γ. Φανάρας

**Θεολογικοί Στοχασμοί για τὰ ἔμβρυα
καί τὰ νήπια
ποῦ ὁ βίος τους τερματίζεται πρόωρα**

Ανάτυπο

από τον συλλογικό τόμο:

ΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ :

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΣΕΙΡΑ : ΘΕΟΣ - ΑΝΘΡΩΠΟΣ - ΚΟΙΝΩΝΙΑ 2

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΑΝΤ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ

9.

Βασίλειος Γ. Φανάρας

Θεολογικοί Στοχασμοί για τὰ ἔμβρυα καί τὰ νήπια
ποῦ ὁ βίος τους τερματίζεται πρόωρα

Α' Εισαγωγή

Ἡ καταστροφή τῶν ἐμβρύων, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται στὰ ἐργαστήρια καὶ δὲν χρησιμοποιοῦνται, οὔτε στὴν ὑποβοήθηση τῆς ἀνθρώπινης ἀναπαραγωγῆς, οὔτε στὴν κλωνοποίηση, ἀποτελεῖ τὸ κυριότερο ἠθικὸ ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τῶν μεθόδων αὐτῶν. Ἡ ἐπιχειρηματολογία γιὰ τὸ σεβασμὸ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ἐξ ἄκρας συλλήψεως βασίζεται στὴν ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία, ποὺ στηρίζεται σὲ πολλὰ σημεῖα στὴν χριστολογία. Ὡστόσο, μερικὰ ἐρωτήματα παραμένουν ἀναπάντητα καὶ συνδέονται κυρίως μὲ τὴ μεταφυσικὴ κατάσταση τῶν ἐμβρύων ποὺ καταστρέφονται, ὅσο καὶ γιὰ τὴν τύχη ἐκείνων τῶν νηπίων ποὺ γεννιοῦνται, ἀλλὰ φεύγουν ἀπὸ τὴ ζωὴ πρόωρα. Στὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ποὺ βασανίζουν τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς οἰκείους τους, ἐπιχείρησε νὰ ἀπαντήσῃ ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης μὲ τὸ ἔργο του¹, ποὺ ἀποτελεῖ μοναδικὸ ἐγχείρημα στὴν πατερικὴ θεολογία. Μὲ τὴν χρῆση τῆς ἀναλογικῆς μεθόδου θὰ μπορούσαμε νὰ συνδέσουμε τὴν καταστροφὴ τῶν ἐμβρύων μὲ ὅσα ἀναφέρονται γιὰ τὸν πρόωρο θάνατο τῶν νηπίων.

Β' Οἱ θέσεις τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης

Ὁ σχολιασμὸς τῶν ἀπόψεων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης δὲν φιλοδοξεῖ νὰ ἀπαντήσῃ μὲ βεβαιότητα γιὰ τὴ μεταφυσικὴ κατάληξη τῶν ἀνθρωπίνων υπάρξεων². Ἄλλωστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος ὁμολογεῖ ὅτι μὲ τὸ κείμενό του «εἰκάξει» καὶ

1. Γρηγορίου Νύσσης, *Περὶ τῶν νηπίων πρὸ ὥρας ἀφαρπαζομένων, Πρὸς Ἰέριον*, PG 46, 161-192.

2. Ὁ ἅγιος ἔχει κατηγορηθεῖ γιὰ ἐπιπλοήματα ἀπὸ νεοπλατωνικὲς ἀπόψεις, ὡστόσο χρησιμοποιοῖ τις γνωστὲς καὶ σύγχρονες του ἀντιλήψεις, παρὰ τίς ἀσπάζεται. Ὡστόσο, ἡ ἀποψὴ του γιὰ τὸ καθαρτήριο πῦρ δὲν συνάδει μὲ τὴν ὀρθόδοξη πατερικὴ θεολογία καὶ χρησιμοποιοῖται ἀπὸ τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς ὡς ἐπιχείρημα στὴ στήριξη τῆς ἐν λόγῳ θεολογίας τους : «...τισι μακρῶν περιόδοις διὰ τῆς αἰωνίας καθάρσεως πάλιν ἀποδοῦναι τῷ τῶν σωζομένων πληρώματι παντὶ πρόδηλον πάντως τῷ πρὸς τὴν θεῖαν δύναμιν βλέποντι», PG

Α' Εισαγωγή

Ἡ καταστροφή τῶν ἐμβρύων, τὰ ὅποια δημιουργοῦνται στὰ ἐργαστήρια καὶ δὲν χρησιμοποιοῦνται, οὔτε στὴν ὑποβοήθηση τῆς ἀνθρώπινης ἀναπαραγωγῆς, οὔτε στὴν κλωνοποίηση, ἀποτελεῖ τὸ κυριότερο ἠθικὸ ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τῶν μεθόδων αὐτῶν. Ἡ ἐπιχειρηματολογία γιὰ τὸ σεβασμὸ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ἐξ ἄκρας συλλήψεως βασίζεται στὴν ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία, ποὺ στηρίζεται σὲ πολλὰ σημεῖα στὴν χριστολογία. Ὡστόσο, μερικὰ ἐρωτήματα παραμένουν ἀναπάντητα καὶ συνδέονται κυρίως μὲ τὴ μεταφυσικὴ κατάσταση τῶν ἐμβρύων ποὺ καταστρέφονται, ὅσο καὶ γιὰ τὴν τύχη ἐκείνων τῶν νηπίων ποὺ γεννιοῦνται, ἀλλὰ φεύγουν ἀπὸ τὴ ζωὴ πρόωρα. Στὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ποὺ βασανίζουν τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς οἰκείους τους, ἐπιχείρησε νὰ ἀπαντήσῃ ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης μὲ τὸ ἔργο του¹, ποὺ ἀποτελεῖ μοναδικὸ ἐγχείρημα στὴν πατερικὴ θεολογία. Μὲ τὴν χρῆση τῆς ἀναλογικῆς μεθόδου θὰ μπορούσαμε νὰ συνδέσουμε τὴν καταστροφή τῶν ἐμβρύων μὲ ὅσα ἀναφέρονται γιὰ τὸν πρόωρο θάνατο τῶν νηπίων.

Β' Οἱ θέσεις τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης

Ὁ σχολιασμὸς τῶν ἀπόψεων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης δὲν φιλοδοξεῖ νὰ ἀπαντήσῃ μὲ βεβαιότητα γιὰ τὴ μεταφυσικὴ κατάληξη τῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων². Ἄλλωστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος ὁμολογεῖ ὅτι μὲ τὸ κείμενό του «εἰκάξει» καὶ

1. Γρηγορίου Νύσσης, *Περὶ τῶν νηπίων πρὸ ὥρας ἀφαρπαζομένων, Πρὸς Ἰέριον*, PG 46, 161-192.

2. Ὁ ἅγιος ἔχει κατηγορηθεῖ γιὰ ἐπιρρασμὸ ἀπὸ νεοπλατωνικὲς ἀπόψεις, ὡστόσο χρησιμοποιεῖ τὶς γνωστὲς καὶ σύγχρονες του ἀντιλήψεις, παρὰ τὶς ἀσπάζεται. Ὡστόσο, ἡ ἀποψὴ του γιὰ τὸ καθαρτήριο πῦρ δὲν συνάδει μὲ τὴν ὀρθόδοξη πατερικὴ θεολογία καὶ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς ὡς ἐπιχείρημα στὴ στήριξη τῆς ἐν λόγῳ θεολογίας τους : «...τισὶ μακρῶν περιόδους διὰ τῆς αἰωνίας καθάρσεως πάλιν ἀποδοῦναι τῷ τῶν σωζομένων πληρώματι παντὶ πρόδηλον πάντως τῷ πρὸς τὴν θείαν δύναμιν βλέποντι», PG

ἀπαντᾷ μὲ τὴν ἐμπειρία καὶ τὴ λογικὴ στὶς ἐρωτήσεις τοῦ φίλου του Ἰέριου καὶ ἐκφράζει τὴν ἀποψή του πάνω σὲ ἓνα ὁμολογουμένως «δυσθεώρητον» θέμα.

Ἡ προβληματικὴ τοῦ θέματος ἐπικεντρώνεται στὸ τί πρέπει νὰ γνωρίζουμε γιὰ τὰ νήπια ποὺ πρόωρα ἀφαρπάζονται ἀπὸ τὴ ζωὴ, ὥστε σχεδὸν ἡ γέννηση καὶ ὁ θάνατός τους νὰ συμπίπτουν³. Ἐπίσης κατατείνει νὰ δείξει στὸ ποῦ ἀποβλέπει ἡ θεία οἰκονομία, ὅταν ἡ ζωὴ κάποιου παρατείνεται σὲ μακρὸ γῆρας, ἐνῶ ὁ ἄλλος περνᾷ ἀπὸ τὴ ζωὴ μονάχα ὅσο νὰ πάρει μία ἀναπνοὴ καὶ τερματίζεται ἡ ζωὴ του. Ἐπιπλέον σημαντικὸ ἐρώτημα ἀποτελεῖ ἂν ἡ ψυχὴ τοῦ νηπίου θὰ κριθεῖ ἐν ἡμέρᾳ Κρίσεως.

Τὸ πρόβλημα γιὰ τὰ νήπια εἶναι σύνθετο, ἀλλὰ ὑπάρχει ἡ αἴσθησις ὅτι κάθε τι ἐντάσσεται στὴν προνοητικὴ βούληση τοῦ Θεοῦ. Κυρίως ἐρευνᾶται ποιά θὰ εἶναι ἡ ἀντίδοσις σ' ὅσους δὲν ἔχουν λάβει κἂν τὴ δόση. Ἄν καὶ ὁ Ἅγιος παραδέχεται ὅτι εἶναι ἀνεξερευνήτα τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι οἱ ὁδοὶ αὐτοῦ, ὡστόσο πιστεύει ὅτι ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος θὰ πρέπει νὰ ἀνακρίνει καὶ νὰ ἐξετάζει κάθε πρόβλημα. Προϋπόθεση γιὰ τὴ μακαρία ζωὴ εἶναι ἡ κάθαρσις τῆς ψυχῆς τῶν αἰσθητηρίων. Ὅμως, ἡ κάθαρσις δὲν ἔχει σχέση μὲ τὰ νήπια, καθὼς αὐτὴ ἀναφέρεται στὴν προσκόλλησις στὴν ὕλη, πράγμα ποὺ δὲν συμβαίνει στὰ νήπια.

Ὁ ἱερός πατέρας ὑποστηρίζει ὅτι ὅταν πεθαίνει ἓνα νήπιο, αὐτὸ δὲν ἔχει προλάβει νὰ ζήσει, ὥστε νὰ κριθεῖ γιὰ τίς πράξεις του ἢ ἀκόμη καὶ νὰ φανεῖ ἡ προαίρεσή του. Ἀπορεῖ ἂν τὰ ἀβάπτιστα θὰ κριθοῦν καὶ θὰ λάβουν κάποια ἀνταμοιβὴ ἢ θὰ καταδικασθοῦν⁴. Ἡ ἔννοια τῆς ἀντίδοσης⁵ καὶ ἀνταμοιβῆς ὑπάρχει γιὰ κάθε ἄνθρωπο ποὺ ἀγωνίζεται στὴ ζωὴ. Γιὰ νὰ δοθεῖ κάτι στὸν ἄνθρωπο θὰ πρέπει κι αὐτὸς νὰ ἔχει παρουσιάσει καλὸ ἢ κακὸ ἔργο στὴν ἐπίγεια ζωὴ του. Ὅταν ἐπι-

46, 188. Βλέπε Ἀρχ. Παγκρατίου Μπρούσαλη, *Περὶ τῶν νηπίων ποὺ φεύγουν πρόωρα ἀπὸ τὴν παρούσα ζωὴ, Εἰσαγωγή, κείμενο, μετάφρασις, σχόλια*, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας Ἀθήνα 1992, σελ. 124-126 καὶ Ἡλία Μουτσούλα, «*Ἰρηγόριος Νύσσης, (Μέρος Α')*», Β.Ε.Π.Ε.Σ 65 (1996), σελ. 60 καὶ Ἀναστασίου Μαρά, *Ἡ ἐσχατολογία τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης*, ἐκδ. Ἡρόδοτος, Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 28-30.

3. Ὁ ἅγιος ἀναφέρεται στὰ νήπια ποὺ μόλις γεννιοῦνται μέχρι καὶ κάποιων μηνῶν κι ὄχι στὰ ἀγέννητα ἔμβρυα, «..διὰ θανάτου λύεται ἢ ἐκτεθεῖ ἢ καταπνιγείσ ἢ κατὰ τὸ αὐτόματον δι' ἀρρωστίας τοῦ ζῆν πανσάμερος».

4. βλ., Ἀναστασίου Μαρά, *μν. ἐργ.*, σελ. 69.

5. ὁ.π., σελ. 69-70. Βλ., περισσότερα γιὰ τὴν ἔννοια τῆς ἀντίδοσης καὶ ἀνταμοιβῆς στὸ Δυτικὸ κόσμῳ στὰ ἔργα τοῦ Ἀνσελμου Καντερβουρίας.

κρατήσει τὸ καλὸ τότε μπορεῖ νὰ ἐλπίζει στὴν ἀντίδοση, ὅμως στὰ νήπια τοῦτο δὲν συμβαίνει. Ἐπιπλέον ἐὰν δεχθοῦμε ὅτι εἶναι μακάριοι ὅσοι τερματίζουν πρόωρα τὴ ζωὴ τους, τότε ἡ ἀλογία τους εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν ἀρετὴ πού ἀναπτύσσει ὁ ἐνήλικας ἄνθρωπος. Τελικὰ, δὲν ἀποτελεῖ ἀδικία τὸ νήπιο νὰ ἀπολαμβάνει ὅσα κι ὁ ἐνάρετος ἐνήλικας ἄνθρωπος, καθὼς ἡ ψυχὴ τους εἶναι ὅμοια, ξένη ἀπὸ κάθε κακία, εἴτε πραγματοποιεῖται μὲ τὴν ἀρετὴ, εἴτε δίχως προσβολὴ ἀπὸ τὴν ἀρρώστια τῆς κακίας;

Ἐπιπλέον, ἡ σύγκριση τοῦ ἐνάρετου βίου τοῦ ἐνήλικα μὲ ἐκεῖνον τοῦ νηπίου καὶ ἄωρου ἀνθρώπου εἶναι ἀδικη καὶ τὸ ἐρώτημα πού παραμένει εἶναι : «γιατί ἡ θεία σοφία παίρνει ἀπὸ τὴ ζωὴ σὲ τέτοια ἡλικία τὸν ἄνθρωπο καὶ τί σχεδιάζει μ' αὐτό;». Ἡ ἀπάντηση πού δίνει εἶναι ἀφοπλιστικὴ : Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ πού γνωρίζει ἐξίσου τὸ παρελθὸν μὲ τὸ μέλλον φέρνει ἐμπόδια στὴν πρόοδο τῆς ζωῆς τοῦ νηπίου στὴν ἐνηλικίωση, ὥστε νὰ μὴν ὀλοκληρωθεῖ τὸ κακό, πού ἔγινε ἀντιληπτό μὲ τὴν προγνωστικὴ δύναμη, μὴν ἀφήνοντας τὴν προαίρεσή του νὰ γίνῃ ὑλικὸ κακίας.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος θεωρεῖ ὅτι ἡ θεία πρόνοια δὲν θεραπεύει τὶς ἀρρώστιες ὅταν αὐτὲς ἐκδηλωθοῦν, ἀλλὰ τὶς ἐμποδίζει πρὶν ἐκδηλωθοῦν. Γιὰ νὰ στηρίξει τὴν ἀποψὴ του παραθέτει τὸ παράδειγμα μὲ τὸ τραπέζι συμποσίου, τὸ ὁποῖο παρομοιάζει μὲ τὸ τραπέζι τῆς ζωῆς, ὅπου ὑπάρχουν διάφορα καὶ ἄφθονα φαγητὰ γιὰ ὅλους τοὺς συνδαιτυμόνες, ἀλλὰ ἓνας καὶ μόνος μὲ ἀπόλυτη ἐξουσία ἐπιστατεῖ καὶ γνωρίζει ὄχι μόνος τὶς ιδιότητες καὶ τὰ γνωρίσματα ὄλων τῶν ἐδεσμάτων, ἀλλὰ καὶ ποιὸ εἶναι κατάλληλο γιὰ τὸν καθένα, τί τοῦ ἀρέσει καὶ τί τὸν πειράζει. Ὁ ἐπιστάτης σὲ ἄλλον ἐπιτρέπει νὰ συμμετέχει κι ἄλλον τὸν ἐμποδίζει νὰ μετέχει, ἐπιτρέποντας σὲ ὅσους μετέχουν, τὰ φαγητὰ νὰ εἶναι κατάλληλα γι' αὐτούς. Στὴ μέση τοῦ συμποσίου μερικὸς βγάξει ἔξω, ἐνῶ ἄλλους τοὺς κρατᾷ γιὰ νὰ ὑπάρχει τάξη στὸ τραπέζι, ἐλπίζοντας νὰ μὴν παραφερθοῦν ἀπὸ τὴ ζᾶλη τῆς μέθης τους καὶ προχωρήσουν σὲ ἀπρέπειες, ἀσχημοσύνες καὶ ὕβρεις. Ἐκεῖνος λοιπὸν πού ἀποτραβήχτηκε ἀπὸ τὸ τραπέζι νωρὶς, μπροστὰ στὸν κίνδυνο νὰ ἀσχημονήσει, εἶναι εὐγνώμων στὸν ἐπιστάτη, καθὼς ἐκεῖνος τὸν ἔσωσε ἀπὸ ἓνα μεγαλύτερο κακό.

Ὁ Ἅγιος ὑπογραμμίζει ὅτι : «τὸ πρόωρο τέλος τῶν νηπίων δὲν σημαίνει ὅτι οἱ ψυχὲς αὐτὲς βρίσκονται σὲ ἀλγεινή θέση, οὔτε ὅμως ὅτι ἐξισώνονται μ' ἐκείνους πού

ἔχουν καθαρθεῖ μὲ τὴν ἀρετὴ, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ἐμποδίζει τὴν ἀμετρία τῶν κακῶν γιὰ ὄσους πρόκειται νὰ ζήσουν μέσα στὴν κακία». Τοποθετεῖ τὶς ψυχὲς τοὺς ἤδη ἀπὸ τώρα στὸν Παράδεισο⁶, καθὼς δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρξει κρίση καὶ ἀντίδοση γιὰ τὶς ὑπάρξεις αὐτές. Τὰ τοποθετεῖ σὲ μία μεθοριακὴ κατάσταση μεταξύ ἀπόλαυσης καὶ θλίψης, καθὼς ἡ κάθαρση ἔχει νὰ κάνει μὲ τοὺς μὴ βαπτισμένους, ὅπως εἶναι τὰ ἀβάπτιστα νήπια⁷, ἀλλὰ καὶ ἀπόλαυσης, γιὰ τὴν κάθαρση δὲν ἔχει χαρακτῆρα ἀνταπόδοσης, καθὼς ἀποτελεῖ φυσικὴ συνέπεια προσκόλλησης στὴν ὕλη, πράγμα ποῦ, ὅπως προαναφέρθηκε, δὲν ἔχει συμβεῖ στὰ νήπια⁸.

Γ' Ἐρωτήματα

Ἀπὸ τὶς παραπάνω «εἰκασίες» καὶ συλλογισμοὺς γιὰ τὰ νήπια προκύπτουν ὀρισμένα ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα παρὰ τὸν κίνδυνο σχολαστικῆς προσέγγισης⁹, συνδέονται στὶς μέρες μας ἀναλογικὰ μὲ τὴν κατάληξη τῶν ἐμβρύων ποῦ καταστρέφονται στὴ χρήση τῶν μεθόδων τῆς ὑποβοηθούμενης ἀναπαραγωγῆς, μὲ τὴν ἀμβλωση, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ φυσικὴ ἀποβολὴ κατὰ τὴ διάρκειά τῆς ἐγκυμοσύνης. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ γιὰ τὰ νήπια εἶναι τὰ ἑξῆς :

α. Γιὰ ποιοῦ λόγου ἡ θεία πρόνοια προχωρεῖ σὲ συνδημιουργία μὲ τὸ ζεῦγος, ἀφοῦ ὁ καρπὸς θὰ ἀφαρπασθεῖ μόλις γεννηθεῖ; Δὲν θὰ ἦταν καλύτερα νὰ μὴν εἶχε δημιουργηθεῖ διόλου τὸ ἔμβρυο καὶ μετὰ τὴ γέννησή του νεογέννητο νήπιο, ὁ μελλοντικὰ «ἐνήλικας πεσὼν ἐν τῇ προαιρέσει αὐτοῦ» στὴν ἀμαρτία τῆς κακίας;

6. δ.π., σελ. 69-70 καὶ Αρχ. Παγκρατίου Μπρούσαλη, *μν. ἔργ.*, σελ. 27 «τὸ νήπιο θὰ βρεθεῖ ὅπως ὀδηγήσεται σὲ μειονεκτικότερη θέση σὲ σχέση μὲ τὸν ὄριμο».

7. Γίνεται διάκριση ἀνάμεσα στὰ ἀβάπτιστα νήπια ποῦ βρίσκονται σὲ μειονεκτικότερη θέση σὲ σχέση μὲ τὰ βαπτισμένα νήπια.

8. Αναστασίου Μαρά, *μν. ἔργ.*, σελ. 69-70.

9. Πρβλ., Αρχ. Παγκρατίου Μπρούσαλη, *μν. ἔργ.*, σελ. 6-7. Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι τέτοιου εἶδους ἐρωτήματα γεννιῶνται στὸν ἄνθρωπο ποῦ δὲν ἔχει ἀκόμη ἀναγεννηθεῖ τελείως (sic), ἐνῶ ἀμέσως παρακάτω ὑπογραμμίζει ὅτι ὁ ἅγιος Γρηγόριος χαρακτηρίζει τὸ ἐξεταζόμενο θέμα «δυσθεώρητον» καὶ ὅτι ἀποτελεῖ εἰκασία ἢ ὀλη ἀνάπτυξή τῆς γιὰ τὴ μεταφυσικὴ τους κατάληξη : «ταῦτα περὶ τῶν τοιούτων (τῶν νηπίων) εἰκάζομεν».

β. Σύμφωνα με την παραπάνω άποψη, είναι ήθικα όρθο να γενικεύουμε και να άπαντούμε ότι για κάθε θάνατο νηπίου, λίγων ήμερών ή έτών, ό Θεός κόβει πρόωρα τó νήμα τής ζωής του, διότι θα έξελισσόταν σε κάποιο κακοποιοό και άμαρτωλό άνθρωπο, όταν αυτός θα άνέπτυσσε τήν προαίρεσή του; Ή θετική άπάντηση στο έρώτημα αυτό κινδυνεύει να συνθέσει γενικόλογία και ή τοποθέτηση αυτή δύσκολα γίνεται άποδεκτή.

γ. Ανάλογο έπιχείρημα έπικαλούνται όσοι έπιλέγουν τήν έκτρωση, ύποστηρίζοντας ότι ή γέννηση τών κυοφορούμενων παιδιών δέν θα άποβεί για τó καλό τους, λόγω σοβαρών οικονομικών και οικογενειακών λόγων, ή ότι ή οικογένεια και τά ίδια θα βασανίζονται άπό άσθένειες ή άναπηρίες. Ό άγιος Γρηγόριος στην περίπτωση αυτή άποδίδει τήν εθύνη στους γονείς και μάλιστα ύπαινίσσεται ότι ή παράνομη σύλληψη και κύηση συνεπάγεται τήν άμαρτία αυτή¹⁰.

δ. Έάν θεωρήσουμε ότι ή άφαρπαγή τών νηπίων συμβαίνει διότι αυτά θα άνέπτυσσαν κακή προαίρεση και συνεπώς δέν θα σώζονταν, καθίσταται προβληματική ή έξής άποψη : *όσοι τελικά ένηλικιώνονται θα σώζονται όλοι, ειδάλλως, άν δέν σώζονται, έμφανίζεται άδικία σε βάρος τους, καθώς άφέθηκαν να ζήσουν και να πέσουν στην άμαρτία τής κακίας, ένώ τά νήπια, χωρίς να ζήσουν, σώζονται. Στην περίπτωση αυτή ή έπιλογή τής μετάνοιας με τήν προαίρεση φαίνεται να άπουσιάζει κι αντίθετα προβάλλεται ένας ιδιότυπος άπόλυτος προορισμός του άνθρώπου, άποψη πού δέν συμφωνεί με τήν όρθόδοξη πίστη.*

ε. Ή τοποθέτηση τών νηπίων στον Παράδεισο θα μπορούσε αυθαίρετα να έρμηνευθεί ότι χωρίς κόπο βρίσκονται ανάμεσα στους δικαίους, περνώντας με συντομία άπό τή ζωή αυτή, και να θεωρηθεί καλοτυχία, προβάλλοντας ως καλύτερο τó να πεθαίνει ό άνθρωπος πρόωρα παρά να ζεί και να ένηλικιώνεται.

στ. Πόσο θεολογικά όρθο είναι να προβάλλεται στους γονείς ή «είκασία» ή ή άβεβαιότητα ότι τά παιδιά τους πέθαναν διότι θα άνέπτυσσαν πιθανώς κακή προαίρεση και συνεπώς καλύτερα πού έφυγαν σε νηπιακή ήλικία; Ή παρηγοριά ότι έγινε «τó θέλημα του Θεού» δύσκολα άνακουφίζει άκόμη και τούς πιστούς.

Ανάλογα έρωτήματα άναφύονται και για τά άγέννητα δημιουργημένα in-vitro έμβρυα¹¹ και μηδέποτε έμφυτευμένα στη μήτρα.

10. δ.π., σελ. 127.

11. Για τήν ισχύουσα έλληνική νομοθεσία για τά δημιουργημένα in-vitro έμβρυα βλέπε στο Νόμο

α. Ὁ ἄνθρωπος μέμφεται ἠθικά γιὰ τὴν ἐργαστηριακὴ ἀναπαραγωγὴ τῶν ἐμβρύων καὶ τὴν μετέπειτα καταστροφὴ τους. Ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος «παίζει τὸ ρόλο τοῦ Θεοῦ» στὶς σύγχρονες ἀναπαραγωγικὲς τεχνολογίες καὶ θεωρεῖται «δημιουργός», δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἰσχύει μὲ ἀνάλογο λογικοφανὴ συλλογισμό ἢ ἴδια μομφὴ γιὰ τὸν Θεό, στὴν περίπτωση τῆς ἀφαρπαγῆς τῶν νηπίων, ἀφοῦ σύν-δημιουργεῖ μὲν μὲ τοὺς συζύγους, ἀλλὰ «εὐθύνεται» γιὰ τὴν πρόωρη κατάληξή τους;

β. Ἐνῶ γιὰ τὰ νήπια γίνεται ἡ διάκριση ἀνάμεσα σὲ βαπτισμένα καὶ ἀβάπτιστα, καὶ θεωροῦνται μακάρια τὰ πρῶτα σὲ σχέση μὲ τὴν ἀβέβαιη κατάληξη τῶν δευτέρων, στὰ ἔμβρυα ἡ διάκριση αὐτὴ δὲν ἰσχύει, καθὼς εἶναι ὅλα a priori ἀγέννητα καὶ συνεπῶς ἀβάπτιστα. Ὅμως, θεωρεῖται ὅτι βρίσκονται κοντὰ στὸ Θεὸ κι αὐτὸ βασίζεται στὸ μαρτυρικὸ τρόπο διακοπῆς τῆς ἀνάπτυξής τους στὸ «λουτρὸ τοῦ αἵματος» ἀντὶ τοῦ «ὑδατος».

Δ' Ἡ πίστη τῆς ἐκκλησίας

Ἡ ὀρθόδοξη ἐκκλησία στὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία γιὰ τὰ νήπια¹² παραθέτει τὴν παρακάτω εὐχὴ : «Ὁ φυλάσσων τὰ νήπια, Κύριε, ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι, διὰ τὸ τῆς γνώμης ἀπλοῦν καὶ ἀνεύθυνον, τοὺς Ἀβραμιαίους κόλπους ἀποπληρῶν καὶ φωτοειδέσι τόποις κατασκηνῶν, ἐν οἷς αὐλίζεται τῶν δικαίων τὰ πνεύματα, πρόσδεξι ἐν εἰρήνῃ καὶ τοῦ δούλου σου (τοῦ δεινός) τὴν ψυχὴν. Αὐτὸς γὰρ

3089/2002, τὸ ἄρθρο 1459. Τὰ πρόσωπα ποὺ προσφεύγουν σὲ τεχνητὴ γονιμοποίηση ἀποφασίζουν μὲ κοινὴ ἔγγραφη δήλωσή τους πρὸς τὸν ἰατρὸ ἢ τὸν υπεύθυνο τοῦ ἱατρικοῦ κέντρου, ποὺ γίνεται πρὶν ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ τῆς σχετικῆς διαδικασίας, ὅτι οἱ κρουσυντηρημένοι γαμέτες καὶ τὰ κρουσυντηρημένα γονιμοποιημένα ὠάρια ποὺ δὲν θὰ τοὺς χρειαθοῦν γιὰ νὰ τεκνοποιήσουν : α) θὰ διατεθοῦν χωρὶς ἀντάλλαγμα, κατὰ προτεραιότητα σὲ ἄλλα πρόσωπα, ποὺ θὰ ἐπιλέξει ὁ ἰατρὸς ἢ τὸ ἱατρικὸ κέντρο, β) θὰ χρησιμοποιηθοῦν χωρὶς ἀντάλλαγμα γιὰ ἐρευνητικούς ἢ θεραπευτικούς σκοπούς, γ) θὰ καταστραφοῦν. Ἄν δὲν ὑπάρχει κοινὴ δήλωση τῶν ἐνδιαφερόμενων προσώπων, οἱ γαμέτες καὶ τὰ γονιμοποιημένα ὠάρια διατηροῦνται γιὰ χρονικὸ διάστημα πέντε ἐτῶν ἀπὸ τὴ λήψη ἢ τὴ δημιουργία τους καὶ μετὰ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου αὐτοῦ εἴτε χρησιμοποιοῦνται γιὰ ἐρευνητικούς ἢ θεραπευτικούς σκοπούς εἴτε καταστρέφονται. Τὰ μὴ κρουσυντηρημένα γονιμοποιημένα ὠάρια καταστρέφονται μετὰ τὴ συμπλήρωση δεκατεσσάρων ἡμερῶν ἀπὸ τὴ γονιμοποίηση.

12. Ἐννοοῦνται τὰ παιδιά μέχρι καὶ τοῦ 7ου ἔτους τῆς ἡλικίας τους.

εΐπας, τῶν τοιούτων εἶναι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»¹³. Διαφαίνεται ἡ πίστη τῆς Ἐκκλησίας στὴ σωτηρία τῶν νηπίων μὲ τὸ ἐπιχείρημα τῆς ἀπλότητος καὶ ἀνευθυνότητος τῆς γνώμης τους, ἀλλὰ καὶ τῆς ρήσης τοῦ Ἰησοῦ ὅτι ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνήκει στοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν τὴν ἀπλότητα τῶν παιδιῶν¹⁴.

Στὴ Θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, στὴ μυστικῶς ἀναγιγνωσκομένη εὐχὴ τῶν διπτύχων, ἀναφέρεται ἡ ἐγνοία τῶν πιστῶν γιὰ τὰ νήπια: «τὰ νήπια ἔκθρεψον, τὴν νεότητα παιδαγωγῆσον...»¹⁵.

Σὲ πρόσφατη ἔκδοση τῶν λόγων τοῦ Γέροντος Παΐσιου ἀναφέρεται ἡ ἐμπειρία καὶ ἀποψὴ του ὅτι τὰ παιδάκια ποὺ πάσχουν ἀπὸ ἀνιάτες ἀσθένειες περνοῦν μεγαλύτερο μαρτύριο ἀπ' ἐκεῖνο τῶν παιδιῶν ποὺ ἔσφαξε ὁ Ἡρώδης. Συγκεκριμένα, ὁ Γέροντας λέει ὅτι: «τὰ παιδάκια ἔχουν καθαρὸ μισθὸ ἀπὸ τὴν τλαιπωρία τῆς ἀρρώστιας, γιατί δὲν ἔχουν ἀμαρτίες. Πόσα μικρούτσικα παιδιά θὰ δοῦμε στὴν ἄλλη ζωὴ νὰ εἶναι μὲ τὸ μαρτυρικὸ, τὸ ἀγγελικὸ τάγμα ἐκείνων τῶν νηπίων»¹⁶. Ὡστόσο, ἡ ἐμφάνιση ἀπόψεων ποὺ ὑποστηρίζουν ὅτι τὰ ἔμβρυα ἀπὸ τίς ἐκτρώσεις καὶ τὰ μικρὰ παιδάκια ποὺ πεθαίνουν πρόωρα κατατάσσονται στὴ χορεία τῶν Ἀγγέλων, χωρὶς ἐμφανὴ διάκριση στὴν ὄντολογικὴ διαφορὰ μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ ἀγγέλων, ἀν καὶ εἶναι γενικόλογη, ἐκφράζει τὴν κοινὴ πεποίθηση τῶν πιστῶν.

Ε' Ἀντὶ συμπεράσματος

Ἡ πίστη ὅτι τὰ ἔμβρυα ποὺ καταστρέφονται μὲ τίς ἐκτρώσεις, τὰ ἐργαστηριακὰ πειράματα ἢ μὲ ἄλλους τρόπους φυσικῶν ἀποβολῶν βρίσκονται κοντὰ στοῦ Θεοῦ, συνάδει μὲ ὅσα ἡ παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας διέσωσε καὶ μὲ ὅσα

13. Μικρὸν Εὐχολόγιον, Ἀκολουθία Νεκρώσιμος εἰς Νήπια, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, ¹¹1992 σελ. 268-270.

14. Μτθ. 18, 2-6.

15. Φουντούλη Ἰωάννου, *Κείμενα Λειτουργικῆς, Τεύχος Γ' Θεΐαι Λειτουργΐαι*, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 276.

16. Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι Δ' Οἰκογενειακῆ Ζωῆς*, ἐκδ. Ἱεροῦ Ἰνσχυαστηρίου «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτῆ Θεσσαλονίκης 2002, σελ. 226-227.

ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης παραθέτει γιὰ τὰ νήπια. «Ὁμως ὁ πρόωρος χαμός τους δὲν συμβαίνει κυρίως ἕξαιτίας τῆς πιθανῆς ἀνάπτυξης κακίας, ἀλλὰ ἐντάσσεται στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔχει προοπτικὴ τὸ συμφέρον τόσο τὸ δικό τους, ὅσο καὶ τῶν οικείων τους. Γιὰ τὴν ἀφαρπαγὴ τῶν νηπίων, ἀλλὰ καὶ τῶν κυοφορηθέντων ἐμβρύων συχνὰ παραγνωρίζεται ὁ παιδαγωγικὸς ρόλος τῶν ἐνεργειῶν καὶ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ¹⁷, ποὺ ὅσο σκληρὸς κι ἂν φαίνεται στὴν ἀνθρώπινη λογικὴ, ἐπιτρέπει τὸ βιολογικὸ θάνατο σὲ κάθε στιγμὴ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ἀπὸ τὴ σύλλησή του, τὴν κυοφορία του, τὴ γέννησή του, τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν ἐνηλικίωσή του. Βέβαια, ἡ πραγματικότητα αὐτὴ συχνὰ ἀγνοεῖται ἢ παραθεωρεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους¹⁸.

Μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀναλογικῆς μεθόδου ἡ ἴδια ἄποψη θὰ μπορούσε νὰ ἰσχύει γιὰ τὰ ἀγέννητα ἔμβρυα, ποὺ ἐγκαθίστανται στὴ μήτρα καὶ κυοφοροῦνται, ἀλλὰ εἴτε ἀποβάλλονται μὲ φυσικὸ τρόπο δίχως ἐμφανῆ ἀνθρώπινη ὑπαιτιότητα, εἴτε καταστρέφονται ἀπὸ τὶς ἐκτρώσεις μὲ εὐθύνη τῶν γονέων τους. Ἀντίθετα, γιὰ τὰ ἔμβρυα ποὺ ποτὲ δὲν ἐμφυτεύονται στὴ μήτρα καὶ καταστρέφονται πρόωρα στὸ ἐργαστηριακὸ περιβάλλον καὶ στὴ μακροχρόνια ἀποθήκευσή τους, διαφαίνεται τὸ ἦθος τῶν σύγχρονων ἀνθρώπων ποὺ δὲν δείχνουν τὸν ἀπαιτούμενο σεβασμὸ στὴν ἔναρξη καὶ στὴν πρῶμην ἀνάπτυξη τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Στὴν περίπτωση αὐτὴ «τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ» ὑποτάσσεται στὸ «θέλημα τῆς ἀνθρώπου» ὡς θυσία στὸ βωμὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς προόδου.

Σύντομο βιογραφικὸ

Ὁ Βασίλειος Γ. Φανάρας γεννήθηκε τὸ 1967 στὴ Θεσσαλονίκη. Τὸ 1989 ἔλαβε τὸ πτυχίον τοῦ Τμήματος Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ. καὶ τὸ δίπλωμα μεταπτυχιακῆς ἐιδίκευσης (Μάστερ) τὸ 1992 ἀπὸ τὴν ἴδια Σχολή. Τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1999 ἀνακηρύχθηκε δι-

17. Αρχ. Παγκρατίου Μπρούσαλη, *μν. ἔργ.*, σελ. 29, «Πάντως δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἂν δεχτοῦμε πὼς ὁ Θεὸς διώχνει ἀπὸ τὴν κακὴ ζωὴ τὰ νήπια εἴτε γιὰ τὸ καλὸ τὸ δικό τους, εἴτε γιὰ τὸ καλὸ τῶν γονέων τους, ἐπειδὴ δὲν εἶναι καμία ἀπὸ τὶς ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ τυχαῖα καὶ ἄλογη. Κι ὅ,τι γίνεται, ἐπὶ σκοπῷ τῷ βελτίονι γίνεται».

18. «Ἡ γέννηση τῶν παιδιῶν μετέχει κυρίως τοῦ ὕλικου κόσμου ποὺ ὑπόκειται σὲ φθορὰ ἀπὸ τὴν πρῶτη κίβλας μέρα», βλ., Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ὁμιλία ΙΣΤ', *Περὶ τῆς κατὰ σάρκα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οικονομίας*, PG 151, 189.

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΑ ΕΜΒΡΥΑ ΚΑΙ ΤΑ ΝΗΠΙΑ

δάκτορας Θεολογίας υποβάλλοντας τη διδακτορική διατριβή του για το θέμα της Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής, εξεταζόμενο για πρώτη φορά από την Ορθόδοξη Χριστιανική Ηθική σε ακαδημαϊκό επίπεδο. Το επιστημονικό του ενδιαφέρον επικεντρώνεται στα καινοφανή θέματα της βιοηθικής και της γενετικής επιστήμης. Εκτός από τη δημοσίευση σχετικών άρθρων έχει προσκληθεί ως ομιλητής στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Εργάζεται ως καθηγητής θεολόγος στο 2^ο Πειραματικό Γενικό Λύκειο Θεσσαλονίκης. Είναι παντρεμένος με τη Φανή Κανταρτζή, καθηγήτρια Θεολόγο, και έχουν αποκτήσει τέσσερα παιδιά.

